

Zvonka Zupanič Slavec

Tuberkuloza

kuga 19. in 20. stoletja na Slovenskem na primeru sanatorija Golnik 1921–1998

Izdajatelj:

Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani

Sozaložnika:

Bolnišnica Golnik in Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije

Kraj in letnica izdaje:

Ljubljana, 2009

Vezava:

Mehka

Obseg:

343 strani

Format (v mm):

A4 (210 x 297)

Jezik:

Slovenski, povzetek v angleščini

Cena:

29,90 €

Ko danes razpravljamo o prašičji gripi, aid-su in drugih epidemijah, navadno pozabljamo, da je skoraj vsako obdobje človeške zgodovine imelo neko bolezen, svoj lajtmotiv, ki je marsikdaj vplivala in celo urejala ne le zdravstvene, temveč tudi socialne in gospodarske razmere. V 20. stoletju je bila to tuberkuloza, ki je po tistem, ko je nadomestila srednjeveško kugo in kasnejše koze, postala nova kuga in morilka človeštva, predvsem mladih ljudi.

Danes, ko se upravičeno hvalimo z neverjetnim napredkom medicine, se nam zdi nenavadno, da je šlo za bolezen, ki je imela svoje korenine v revščini, pomanjkljivi izobrazbi, slabi higieni in slabi razvitosti. Danes si je težko predstavljati, da je mlad, popolnoma zdrav človek, ki se je pred kakšnimi 150 leti okužil s tuberkulozo, imel pred seboj le še dobro leto življenja.

Knjiga Zvonke Zupanič Slavec izčrpno opisuje problem in potek tuberkuloze na Slovenskem in se osredotoči na sanatorij Golnik, osrednjo ustanovo v tedanji Dravski banovini, kasneje Jugoslaviji in samostojni Sloveniji, ki se je ukvarjala z zdravljenjem pljučne tuberkuloze. Ker je poudarek na Inštitutu Golnik, je vloga Topolšice, ki je bila tudi pomembna protituberkulozna bolnišnica in je med obema vojnama kot edina bolnišnica skrbela za tiste, ki si niso mogli privoščiti dragega zdravljenja na Golniku, omenjena bolj obrobno.

Opisuje, kako je iz gradu nastal zasebni sanatorij, kakšni so bili skromni začetki, ko je do leta 1926 vsa oprema sanatorija obsegala le mikroskop, improvizirano napravo za pnevmotoraks, tehtnico in omarico z zdravili. Rentgenske naprave še ni bilo, pa tudi samoumevna še ni bila.

Veliko idealizma je bilo potrebno v času, ko je bilo zdravljenje omejeno na tolažbo, vzbujanje upanja, boljšo prehrano (v predvojnem perspektu zdravilišča se posebej omenja »izborna kuhinja«) in dihanje svežega zraka. Medicinski nihilizem je tu prav blizu. Velik napredek je pomenila osvojitvev in uporaba pnevmotoraksa

in kasneje kirurško zdravljenje. Kot začetnik na Kirurški kliniki se spominjam, kako je prof. Lavrič s svojo skupino vsak četrtek odhajal na Golnik, kjer so operirali tudi ponoči, tja do sobote dopoldne, če je bilo potrebno.

Vendar v tem času bolezen še vedno ni bila ozdravljiva. Šele odkritje streptomocina je pomenilo velikansko prelomnico in dokončno zmago nad tuberkulozo. Zdravilo je bilo tako pomembno, da je bila okvara sluha, neredka posledica zdravljenja, le kolateralna škoda.

Čeprav je bila preventiva med obema vojnama že močno uveljavljena in so se protituberkulozni dispanzerji dobro prijeli, je velik preobrat pomenilo fluorografiranje. V nekaj letih je zajelo skoraj polovico prebivalstva Slovenije. Tuberkuloza je iz vsakodnevne in povsod pričujoče bolezni postala malo manj kot redkost.

Z naglim upadom števila tuberkuloznih bolnikov se je zato moral Inštitut usmerjati na druga področja, predvsem na pulmologijo, interno medicino in alergologijo. Morda je tudi zato svoj uradni naziv od leta 1947 zamenjal kar osemkrat.

Knjiga je tako ne le zgodovina tuberkuloze v Sloveniji in njenega zdravljenja na primeru sanatorija Golnik, ampak zrcalo zdravstvenih in socialnih razmer neke družbe skozi desetletja in je ne nazadnje tudi pričevanje o uspehih slovenske medicine in slovenskih zdravnikov, sester in zdravstvenega osebja o njihovi požrtvovalnosti v boju z boleznijo, za katero lahko tudi sam zboliš in marsikdo tudi je. Prav danes berem, kako je novinar na potovanju po Indiji panično bežal pred gobavimi bolniki, boleznijo, ki je neprimerno manj nalezljiva kot tuberkuloza.

Po obsegu in vsebini je delo kot dokument izredno. Kako naporno je pregledati približno 150 literarnih virov in zbrati okrog 700 fotografij ter na skupinskih posnetkih identificirati vsakega posameznika in za mnoge zbrati vse osebne podatke, ve le tisti, ki se je sam s tem kdaj ukvarjal. Žal tak trud pri znanstvenih delih ni nikoli priznan in ovrednoten. Od začetka je jasno, da te vrste del nikoli ne bodo uspešnice, ki pa jih je mogoče napisati z mnogo manj truda. Vse ostaja tako še vedno na ravni medicinskega idealizma.

Boris Klun

Miha Likar**Slovensko-angleški in
angleško-slovenski
medicinski slovar****Založba:**

Didakta d. o. o.

Kraj in letnica izdaje:

Radovljica, 2009

Vezava:

Trda

Obseg:

339 strani

Format (v mm):

215 x 150

Cena:

49,90 €

Potem ko smo leta 2002 prejeli prvo izdajo obširnega dela Slovenski medicinski slovar, ki ga je uredil pokojni profesor dr. Miroslav Kalíšnik s sodelavci, smo sedaj presenečeni dobili v roke še Slovensko-angleški in angleško-slovenski medicinski slovar, ki ga je ustvaril profesor dr. Miha Likar kot edini avtor. Tako veliko in zahtevno delo je zmogel samo izjemno marljiv človek z obvladanjem mnogih jezikov in še posebej angleščine.

Avtor je izbral najpogostejše strokovne izraze, s katerimi se srečujejo slovenski zdravniki, študentje medicine in drugi zdravstveni delavci. Slovar daje vpogled v slovensko terminologijo angleško govorečim uporabnikom. Delo je zasnovano kot dvojezični slovar in zajema izključno medicinsko in zdravstveno terminologijo.

Drugi del slovarja, angleško-slovenski, je imensko kazalo, kjer so angleške besede iz prvega dela predstavljene kot iztočnice. Ta del knjige je priročnik za hitro iskanje slovenskih pojmovanj za izbrane angleške termine.

Avtor je izbral vse aktualne izraze, okrog 40. 000, in jih je v angleščini razložil tako jasno, kot to zmore samo odličen poznavalec tujega jezika in celokupne medicine.

Profesorju Likarju, ki je slovar izdal v svojem četrtem življenjskem obdobju, ta šteje v ne vem kolikero deseterico njegovih medicinskih knjig, čestitamo in se mu tudi zahvaljujemo.

prof. dr. Janko Kostnapfel